

8. Кощинець О. Соціально-психологічні особливості управлінської діяльності керівника закладу освіти : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / О. Кощинець ; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 18 с.

9. Максимова Р.А. Коммуникативный потенциал человека и его влияние на разные стороны жизнедеятельности : дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук / Р.А. Максимова. – Л., 1981. – 191 с.

10. Пілецький В.С. Комунікаційний потенціал студентської групи як чинник успішності професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів : дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук. / В.С. Білецький. – Івано-Франківськ, 2003. – 195 с.

11. Рыжов В.В. Психологические основы коммуникативной подготовки : автореф. дис. на соискание ученой степени докт. психол. наук / В.В. Рыжов. – М., 1995. – 37 с.

12. Терещук С.В. Психологічні детермінанти комунікаційного потенціалу вчителя : дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук / С.В. Терещук. – Івано-Франківськ, 2001. – 190 с.

13. Дмитренко Т.О. Сутність комунікації як універсальної форми соціальної взаємодії людей [Електронний ресурс] / Т.О. Дмитренко // Вісник ХДАК. – Х., 2010. – Вип. 30. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vkhdak/2010_30/V30-2-2.pdf.

14. Короткий термінологічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/44827>.

ПИЗИНА Є.В.

ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ВИДАННЯХ

Інтерес багатьох дослідників до проблеми професійної підготовки перекладачів у вищих технічних навчальних закладах зумовлений об'єктивною необхідністю збільшити кількість конкурентоспроможних технічних перекладачів і підвищити рівень професійної підготовки випускників ВНЗ. Тим не менше, питання наближення рівня професійних умінь та навичок молодих спеціалістів у галузі технічного перекладу до реальних вимог ринку перекладацьких послуг досі залишається невирішеним через відсутність єдиної концепції підготовки фахівців цього напрямку, яка б урахувала всі аспекти перекладацької діяльності. Одним з можливих кроків до подолання цієї проблеми може стати впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку перекладачів у вищих технічних навчальних закладах.

Цікавість наукової спільноти до питань реалізації та впровадження компетентнісного підходу зумовила появу значної кількості досліджень, присвячених визначенню поняття “професійна компетентність” і виділенню її основних складових. Аналіз науково-педагогічної літератури й останніх досліджень, присвячених питанню професійної підготовки спеціалістів різних напрямів, а також проблемі професійної підготовки технічних перекладачів, свідчить про те, що проблема професійної компетенції

фахівця взагалі, у тому числі в галузі технічного перекладу, досліджувалася у таких напрямках:

- визначення поняття “професійна компетентність” (В. Буряк, В. Гриньова, І. Зимня, В. Ісаєв, В. Лозова, А. Маркова, І. Родигіна, А. Хуторської);
- дослідження реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті (Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Пуховська);
- дослідження професійної педагогічної компетенції (І. Ісаєв, В. Лозова, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, Е. Шиянов);
- формування різних аспектів перекладацької компетенції (Н. Гавріленко, В. Золотухіна, М. Інютін, Т. Кириченко, Ю. Комендровська, В. Комісаров, Л. Куплевацька, Л. Латишев, О. Матвєєва, Р. Міньяр-Белоручєв, О. Морозова, Н. Новосельцева, В. Провоторов, І. Халєєва).

Разом з тим у педагогічні науки, незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених проблемі перекладацької компетенції, поза увагою науковців залишаються концепції перекладацької компетенції, розроблені європейськими та азійськими дослідниками. Ми вважаємо таке упущення дуже прикрим, оскільки, на нашу думку, дослідження досвіду, набутого зарубіжними науковцями, сприятиме поглибленню розуміння поняття перекладацької компетенції та її структури й слугуватиме додатковим підґрунтям упровадження компетентнісного підходу в підготовку перекладачів в умовах вітчизняної вищої освіти.

Актуальність заявленої проблеми, об’єктивна потреба у формуванні професійної компетентності технічних перекладачів під час їхньої професійної підготовки у вищих технічних навчальних закладах, недостатнє теоретичне обґрунтування підготовки технічних перекладачів узагалі зумовили *мету статті* – проаналізувати погляд на поняття перекладацької компетенції та її структуру, який склався у зарубіжних дослідників та висвітлений у зарубіжних (англомовних) науково-педагогічних виданнях.

Протягом останніх трьох десятиліть зарубіжні вчені зараховують перекладацьку компетенцію до найбільш важливих понять професійної підготовки перекладачів, адекватне визначення якого дасть змогу уточнити зміст і завдання професійної підготовки технічних перекладачів.

Незважаючи на великий досвід відповідних досліджень, зарубіжні дослідники досі не дійшли згоди щодо визначення перекладацької компетенції та виділення її основних складових. Протягом значного часу проблему становив навіть сам термін – донедавна в англійськомовних дослідженнях, присвячених особливостям перекладацької діяльності й підготовки професійних перекладачів, можна було зустріти терміни *transfer competence* (передавальна компетенція, компетенція перенесення) [10], *translational competence* (перекладна компетенція) [5; 18], *translator competence* (компетенція перекладача) [7], *translation performance* (виконання перекладу) [20], *translation ability* (здатність до перекладу) [8; 15] або навіть “*translation skills*” (навички перекладу) [8]. Сьогодні більшість дослідників використовують термін *translation competence* (перекладацька компетенція), хоча пи-

тання щодо його визначення й досі залишається відкритим, а її структура – остаточно не сформована.

Протягом тривалого часу дослідники, які використовували поняття “перекладацька компетенція” [5; 7; 10; 18], не вважали за потрібне наводити його визначення. Перше визначення перекладацької компетенції знаходимо у В. Вілса, який розглядав перекладацьку компетенцію як “інтерлінгвальну суперкомпетенцію (interlingual supercompetence), в основі якої лежать вичерпні знання мов оригіналу та перекладу (у тому числі прагматики тексту) і яка становить собою здатність поєднувати дві одномовні компетенції на більш високому рівні”. [19] Таким чином, незважаючи на використання поняття “суперкомпетенція”, бачимо, що у своєму визначенні його автор не виходить на межі знання мов і вміння їх використовувати.

На сучасному етапі європейські й азійські дослідники поняття перекладацької компетенції розглядають як складну, багатокomпонентну структуру, в основі якої лежать уміння та навички перекладача. Так, Р. Белл визначає перекладацьку компетенцію як “знання та навички, необхідні перекладачеві для здійснення перекладу”, Д. Келлі – як макрокомпетенцію, яка охоплює знання, навички й установки, які перекладач використовує в повсякденній професійній діяльності, а Х. Альбір – як “знання того, як перекладати” [1; 6; 9; 11].

Виходячи з розуміння перекладацької компетенції як важливої властивості перекладача, яка лежить в основі перекладацької діяльності й від якої залежить її успіх, Д. Мандей розглядає цю компетенцію як таку, що дає перекладачеві можливість “виконувати когнітивні операції (cognitive operations), необхідні для адекватного здійснення процесу перекладу” [17]. Нарешті, дослідна група у проблемах формування й оцінювання перекладацької компетенції (Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation) визначає перекладацьку компетенцію як експертне процедурне знання; систему взаємопов’язаних компетенцій, які лежать в основі перекладацької діяльності, прямо вказуючи на дві визначні особливості професійної компетенції перекладача: 1) перекладацька компетенція являє собою процедурне знання, тобто таке, яке описує правила перетворення (алгоритми, методики, інструкції) об’єктів предметної галузі, а не лише знання про них; 2) перекладацька компетенція складається з кількох взаємопов’язаних компонентів [12; 13]. Останнє твердження слід, на нашу думку, розглядати в контексті професійної підготовки перекладачів, а саме: процес формування перекладацької компетенції має бути системним, оскільки недостатня сформованість одного компонента неминуче позначиться на професійній компетенції перекладача в цілому.

Отже, на підставі проведеного аналізу можемо стверджувати, що зарубіжні вчені, які опікуються проблемою перекладацької компетенції, виділяють такі характерні ознаки цього поняття:

- це сукупність знань і навичок перекладача, що лежить в основі або допомагає перекладачеві здійснювати професійну діяльність;
- ті знання, які можна віднести до перекладацької компетенції, мають процедурний характер, тобто є знаннями “як”;

– перекладацька компетенція становить собою систему знань і навичок, компоненти якої є взаємопов'язаними.

Зрозуміло, що всі наведені визначення аж ніяк не можна назвати достатньо точними й адекватними, оскільки вони, на нашу думку, або не є всеохопними і тому підлягають доопрацюванню, або не є однозначними й припускають наявність різночитань. Тим не менше, зроблений нами аналіз слугує на користь реалізації мети нашого дослідження, а саме: визначенню того, що являє собою перекладацька компетенція.

Різні погляди на визначення перекладацької компетенції не сприяли виробленню єдиного погляду на те, з яких компонентів вона складається. Проведений нами аналіз англomовних науково-педагогічних видань показав, що на сьогодні існує два основні підходи до моделювання перекладацької компетенції, які умовно можна назвати педагогічним та емпіричним.

Автори, які дотримуються педагогічного підходу, виходять із потреби готувати кваліфікованих перекладачів, тому в основі їх методології лежить педагогічна наука. Основоположниками цього підходу можна назвати М. Орозко, С. Себокову та К. Шеффнер, які окремо одна від одної визначили складові перекладацької компетенції, формуванню яких має бути присвячена професійна підготовка майбутніх перекладачів. Сутність виділених компетенцій в усіх дослідниць більшою або меншою мірою збігається, тому ми вважаємо доцільним подати результати їхніх досліджень у вигляді таблиці [3; 16].

Позитивною рисою педагогічного підходу, безперечно, є виділення складових перекладацької компетенції саме з урахуванням потреб професійної підготовки майбутніх перекладачів та інтерпретація специфіки перекладацької діяльності з позиції навчання. Водночас слід відзначити такі відмінності в розумінні дослідниками деяких ключових положень, а саме:

- різне розуміння того, яке місце у професійній компетенції перекладача посідає рівень його знання мов оригіналу та перекладу;
- різне розуміння того, яке місце в перекладацькій діяльності (і, відповідно, у професійній підготовці майбутніх перекладачів) посідає використання перекладацького інструментарію і що саме слід розуміти під цим поняттям;
- різний погляд на те, чи впливають на перекладацьку діяльність психофізіологічні якості перекладача та його аналітичні вміння й чи можна їх формувати під час навчання.

Ми вважаємо, що наявність таких різночитань істотно збіднює педагогічний підхід і може стати на заваді впровадженню його в професійну підготовку перекладачів.

В основі моделей, створених у межах емпіричного підходу, лежать експериментальні дослідження, під час яких досліджувалися різні аспекти перекладацької діяльності, вплив лінгвістичних й екстралінгвістичних факторів на процес перекладу, особливості прийняття перекладацьких рішень тощо.

**Складові перекладацької компетенції з позиції
професійної підготовки перекладача (за матеріалами досліджень
К. Шеффнер, М. Орозко та С. Себокова)**

К. Шеффнер	С. Себокова	М. Орозко
<i>лінгвістична</i> знання мов, з якими працює перекладач		<i>комунікативна</i> система знань та навичок, які лежать в основі мов- ного спілкування
<i>культурна</i>		<i>екстралінгвістична</i>
сукупність знань про культуру, історію, соціальні, політичні й економічні реалії життя носіїв цих мов та спеціальні знання, які перекладач використовує відповідно до потреб конкретної ситуації перекладу		
<i>власне перекладацька</i> здатність перекладача створити текст перекладу, причому такий, який повністю відповідає нормам мови перекладу		
К. Шеффнер	С. Себокова	М. Орозко
<i>текстоутворювальна</i> сукупність знань про тек- стові жанри, які існують у мовах, використовуваних викладачем, правила й особливості їх побудови	—	
<i>професійна</i> сукупність знань з тієї професійної галузі, до якої нале- жить перекладений текст		—
—	<i>інструментальна</i> сукупність навичок використання технічних засобів сукупність знань про особливості перекладацької діяль- ності; сукупність знань про джерела інформації, перекладаць- кий інструментарій і технічні засоби, які перекладач може використовувати у професійній діяльності; про ринок перекладацьких послуг	
<i>дослідницька</i> здатність майбутнього перекладача здобувати нові знання		—
—		<i>психофізіологічна</i> здатність перекладача використовувати внутрі- шні психомоторні, когні- тивні й установлювальні ресурси
—		<i>стратегічна</i> сукупність свідомих і не- свідомих, вербальних і невербальних процедур, використовуваних перек- ладачем для вирішення проблем, які виникають під час перекладу

Одним з перших займатися проблемою визначення рівня перекладацької компетенції з позиції перекладацької практики, у тому числі досліджувати потенціальне використання тестування для виділення її компонентів, почав С. Кемпбелл. Виходячи з результатів своїх досліджень, він сформулював дві складові перекладацької компетенції: *особистісну* як сукупність психологічних якостей та установок перекладача, які він реалізує під час виконання професійних завдань (наприклад, його схильність до прийняття ризикованих перекладних рішень або наполегливого відстоювання власної позиції безвідносно до того, наскільки вона є правильною чи обґрунтованою) та *власне перекладацьку* як сукупність специфічних для двомовного спілкування вмінь та навичок, що власне і дають змогу виконувати ці професійні завдання, яка, у свою чергу, включає *мовну компетенцію в мові перекладу* (визначає здатність перекладача створювати текст мовою перекладу із дотриманням усіх норм та правил), *лексичну компетенцію кодування значення* (визначає здатність перекладача правильно та повно використовувати словниковий склад мов, із якими він працює) і *лексичну компетенцію перенесення значення* (визначає здатність перекладача використовувати словниковий склад мови перекладу відповідно до норм цієї мови) [2].

Хоча таке розуміння перекладацької компетенції співвідноситься із визначенням цього поняття, розробленим В. Вілсом, його аж ніяк не можна вважати таким, що задовольняє наші потреби, оскільки зведення перекладацької компетенції до знання мови та вміння користуватися нею не відповідає реаліям професійної перекладацької діяльності й може розглядатися лише як відправна точка в подальших дослідженнях.

Послідовники С. Кемпбелла (Д. Келлі, Б. Енглунд, В. Пеллатт та К. Гріффітс) погодилися б із нашою точкою зору, оскільки у своїх дослідженнях вони приділяли більше уваги “немовним” знанням та навичкам, без яких неможлива професійна перекладацька діяльність. Зокрема серед виділених ними (разом чи окремо) компетенцій слід відзначити *комунікативну* компетенцію [6; 14]; *мовну* компетенцію [4]; *стилістичну* компетенцію [4]; *текстоутворювальну* компетенцію як здатність створити текст, який повністю відповідає конкретній ситуації [4; 6]; *культурну* компетенцію як сукупність знань про культуру носіїв цих мов [4; 6]; *інструментальну* компетенцію як сукупність умінь і навичок, які дають перекладачеві змогу використовувати різноманітні допоміжні засоби (словники, енциклопедії, термінологічні бази даних, інтернет-ресурси) [4; 6; 14]; *психофізіологічну*, або *установлювальну*, компетенцію [6; 14]; *міжособистісну* компетенцію [6; 14]; *організаторську* та *організаційну* компетенцію [14]; *прагматичну* компетенцію [4]; *креативну* компетенцію й компетенцію *винахідливості* [14]; *маркетингову* компетенцію як здатність продати результат своєї праці [14] тощо.

Представники емпіричного підходу, таким чином, значно ширше, ніж представники педагогічного, розуміють поняття перекладацької компетенції, що дало їм змогу звернути увагу на особливості перекладацької

діяльності, які зазвичай залишаються поза увагою професійної підготовки перекладачів, що не може не позначитися на якості професійної перекладацької діяльності. Так, до безперечно позитивних якостей, притаманних емпіричному підходові, ми зараховуємо розгляд комунікативної компетенції як: 1) базової складової перекладацької компетенції; 2) складної компетенції, яка являє собою комплекс компонентів, пов'язаних із володінням мовою; виділення таких важливих характеристик особистості перекладача, як творчість, креативність і винахідливість; акцент на здатності перекладача планувати й організовувати свою професійну діяльність, отримувати додаткову інформацію від компетентних осіб та за допомогою спеціальних джерел інформації ресурсів і оптимізувати процес перекладу за допомогою технічних засобів; зазначення необхідності навчити перекладача не тільки перекладати, а й продавати результат своєї праці тощо.

Однак при цьому ми вважаємо, що представники цього підходу також не змогли розробити єдину точну й злагоджену модель перекладацької компетенції, яка б урахувала всі особливості перекладацької діяльності й могла бути із певним доопрацюванням упроваджена до вітчизняної системи професійної підготовки технічних перекладачів.

Найбільш завершеною постає, на нашу думку, модель перекладацької компетентності, розроблена членами дослідної групи з проблем формування та оцінювання перекладацької компетенції (PATCE), створеної на базі Автономного університету Барселони (Іспанія) [12; 13]. Оpubлікована у 2010 р. цією групою модель перекладацької компетентності включає п'ять основних компонентів:

– *білінгвальна* компетенція, яка включає знання, необхідні для двомовного спілкування, у тому числі прагматичну та соціолінгвістичну інформацію, знання про словниковий склад обох мов, їхню граматичну структуру, правила сполучуваності компонентів у тексті, правила побудови текстів тощо;

– *екстралінгвістична* компетенція як сукупність знань про світ взагалі та носіїв мов, використовуваних під час перекладу зокрема;

– *інструментальна* компетенція як сукупність навичок використання у процесі перекладу джерел інформації та комунікативних технологій (словників, енциклопедій, граматичних довідників, підручників зі стилістики, електронних корпусів текстів, пошукових систем тощо);

– *стратегічна* компетенція, яка визначає здатність перекладача ефективно виконувати перекладацькі завдання та розв'язувати проблеми, що виникають у процесі перекладу. Автори моделі наголошують на тому, що оволодіння стратегічною компетенцією має особливе значення для успішної перекладацької діяльності, оскільки саме завдяки цій компетенції перекладач отримує здатність планувати процес виконання перекладацького завдання й оцінювати його, активізувати інші складові перекладацької компетенції, знаходити й розв'язувати проблеми, що виникають під час перекладу;

– *психофізіологічна* компетенція як сукупність пізнавальних і психологічних особливостей (пам'ять, сприйняття, увага) перекладача, його установок (допитливість, наполегливість, ретельність, критичне мислення) і особистісних якостей (креативність, логічність, здатність до аналізу та синтезу тощо).

Наведена модель розглядає перекладацьку компетентність як складну багатоскладову й багаторівневу систему, яка включає всі характерні особливості професійної діяльності перекладача, у тому числі безпосередньо не пов'язані зі здійсненням перекладу, і тому, на нашу думку, може бути взята за основу нашої власної моделі перекладацької компетенції.

Слід зазначити, що завдання створення адекватної моделі перекладацької компетентності, незважаючи на отримані досягнення, може ще довго залишатися невирішеним, однак усіх дослідників цього питання об'єднує прагнення повною мірою розкрити специфіку цього складного, багатоаспектного поняття.

Висновки. Підбиваючи підсумки нашого аналізу, маємо зауважити:

– у західній науково-педагогічній літературі викладено різні погляди на визначення поняття “перекладацька компетенція” та підходи до виділення її складових;

– більшість дослідників погоджуються з тим, що під поняттям “перекладацька компетенція” слід розуміти складну систему знань, умінь та навичок перекладача, які він реалізує під час перекладу;

– в основі підходів до виділення структури перекладацької компетенції лежать конкурентні завдання, які мають розв'язати представники світової наукової спільноти. Представники педагогічного підходу виходять з потреби підготувати компетентного фахівця, перекладача, здатного успішно виконувати професійні завдання. Метою представників емпіричного підходу є експериментально з'ясувати, як взаємодіють різні компоненти перекладацької компетенції і як ця взаємодія впливає на результат перекладу.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розроблення власної моделі перекладацької компетенції та її експериментальну перевірку в системі підготовки перекладачів.

Література

1. Bell R.T. Translation and Translating / R.T. Bell. – London : Longman, 1991. – P. 43.
2. Campbell Stuart J. Towards a Model of Translation Competence / J. Stuart Campbell // Translators' Journal. – Vol. 36. – № 2–3, 1991. – P. 329–343.
3. Developing Translation Competence. Edited by Christina Schäffner and Beverly Adab. – John Benjamins Publishing Co, Amsterdam, The Netherlands, 2000. – 250 p.
4. Englund Dimitrova, Birgitta. Expertise and explicitation in the translation process. – John Benjamins Publishing Co, Amsterdam, The Netherlands, 2005. – 304 p.
5. Hansen G. Success in Translation / G. Hansen. – In Perspectives : Studies in Translatology, 1997. – P. 201–210.
6. Kelly D. A Handbook for Translator Trainers. A Guide to Reflective Practice / D. Kelly. – Manchester, St Jerome, 2005.

7. Kiraly D.C. Pathways to Translation / D.C. Kiraly. – The Kent State University Press, 1995.
8. Lowe P. Revising the ACTFL/ETS Scales for a New Purpose: Rating Skill in Translating. In M.G. Rose (ed.) *Translation Excellence: Assessment, Achievement, Maintenance*. – American Translators Association Series. – Vol. 1. – New York : SUNY Binghamton Press, 1987. – P. 53–61.
9. Martínez Melis N. Assessment In Translation Studies. Research Needs / Melis N. Martínez, A.H. Albir // *Translators' Journal*. – 2001. – Vol. 46. – № 2. – P. 272–287.
10. Nord C. Text Analysis in Translation / C. Nord. – Amsterdam, Rodopi, 1991.
11. Orozco M. Measuring Translation Competence Acquisition / M. Orozco, A.H. Albir // *Translators' Journal*. – 2002. – Vol. 47. – № 3. – P. 375–402.
12. PACTE group. Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues // *Translators' Journal*. – 2005. – Vol. 50. – № 2. – P. 609–619.
13. PACTE group. Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model Project and Dynamic Translation Index. In O'Brien, Sharon (ed.) *IATIS Yearbook 2010*, Londres, Continuum.
14. Pellatt, Valerie, Griffiths, Kate. Teaching and Testing Interpreting and Translating. – Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern, Germany, 2010. – 338 p.
15. Pym, Epistemological problems in translation and its teaching. – Teruel, Caminade, 1993.
16. Šeböková, S. Comparing translation competence. – M.A. Brno, Masaryk University, 2010. – P. 56–57.
17. The Routledge companion to translation studies / [ed. Jeremy Munday]. – Routledge, New York, USA, 2009.
18. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond / G. Toury. – John Benjamins Publishing Co, Amsterdam, The Netherlands, 1995.
19. Wilss W. The Science of Translation / W. Wilss. – Tübingen, Gunter Narr, 1982. – P. 58.
20. Wilss W. Towards a Multi-facet Concept of Translation Behavior / W. Wilss. – 1989. – № 34. – P. 129–149.

РЕЗУНОВА О.С.

ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ

На сьогодні особливо гостро відчувається значний вплив інтернаціоналізації, глобалізації та інтеграційних процесів, які охоплюють весь світ. Усе більше підприємств здійснюють свої операції на території багатьох країн одночасно. Актуальною для ведення агробізнесу стає проблема вивчення культурних особливостей та менталітету окремих національностей. Важливою є здатність виявляти та використовувати особливості національних культур для створення унікальних конкурентних переваг на міжнародному ринку.

Гостро відчувається ця проблема у вищих навчальних закладах, тому що саме їх випускники мають стати кваліфікованими кадрами, здатними зіграти ключову роль у спілкуванні з представниками різних культур. Сучасному суспільству потрібні фахівці, здатні вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, здійснювати повноцінні контакти з пред-